

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 10 "
" četrlet leta	1 " 70 "
" mesec	" " 10 "
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četrlet leta	2 " " "
" mesec	" " 70 "

SLOVENEK.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Oznacila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

Št. 74.

V Celovcu v sredo 27. septembra 1865.

Tečaj I.

Cesarski razglas.

Mojim narodom!

Da se monarhiji po vkupni obravnavi najvišjih državnih nalog mogočno stanje ohrani in edinstvo države glede na mnogoličnost obstojnih njenih delov in zgodovinske njene pravne razsnove zavaruje, to je poglobitna misel, ktera je izrečena v Moji diplomi od 20. oktobra 1860, in ktera bode Moje vedno vodilo v korist Mojim zvestim podložnikom.

Pravica narodov, da bi po svojih postavnih zastopnikih pri postavodajstvu in gospodarjenju z denarji s svojimi sveti in sklepi pripomagali, letá pravica, ki je gotovo poročstvo za srečo in blagor države in posamnih dežel, je slovesno zagotovljena in nepreklicljivo ustanovljena.

Kako pa naj da se izvršuje letá pravica, to zaznamuje po Mojem patentu od 26. februarja 1861 razglašena poglobitna postava zastran državnega zastopništva, in v šestem členu omenjenega patenta sem razglasil za ustavo Moje države vse poglobitne postave, kar jih je bilo poprejšnjih, zopet ponovljenih in na novo vpeljanih.

Prostemu sodelovanju Mojih narodov bilo je prepuščeno, da se ta naprava oživlja in ustavno življenje v vseh svojih delih skladno (harmonično) razvija.

Le s serčno pohvalo se spominjam rado-
voljnosti, s ktero je skozi več let velik del države — spolnovaje moj poklic — pošiljal svoje zastopnike v glavno mesto države Moje, da reši prevažna vprašanja državnopravna in gospodarstvena.

Vendar ni se spolnila Moja volja, ktero nepremisljivo vedno v srcu Svojem nosim, da bi sreči in blagru cele države na ustavni in pravni uredbi postavil trdno in varno

podlago; ta podlaga pa dobiva svojo moč in imenitnost le tedaj, ako se delovanja prostovoljno udeležijo vsi narodi.

Velik del Moje države, akoravno tudi v njem bijejo serca gorko in rodoljubno, brnil se je stanovito, pridružiti se vkupnemu postavodajnemu delovanju, skušaje svoje pravne sumnje s tem opravičiti, da se ne vjemajo odločbe tistih glavnih postav, ktere v svoji skupnosti ravno delajo državno ustavo.

Vladarska Moja dolžnost zabranuje, da bi dalje ne maral za to djansko dogodbo; ravno ta dogodba pa brani, da se ne spolni Moja volja, ktera na to meri, da bi se prosto razvijalo ustavno življenje; ta dogodba pa tudi spodjeda podlago, na ktero se opira pravo vseh narodov; kajti tudi za dežele, ktere ne spadajo pod ogersko krono, stoji vkupna postavodajna pravica na tisti podlagi, ktera je v členu VI. patenta od 26. februarja 1861 za državno ustavo zaznamovana.

Dokler ni poglobitnega pogoja, da se napravijo dobre, oživljajoče glavne postave; dokler se jasno ne spozna, da je skladnosti in edinstvi sestavnih delov neobhodno treba, tako dolgo tudi ni še v življenje stopilo važno in gotovo blagovito delo, po katerem se država ustavno in stanovito uravna.

Da pa morem spolniti Svojo cesarsko obljubo, da ne pade zavolj oblike reč sama, sklenil sem nastopiti pot porazumljenja najprej s postavnimi zastopniki Mojih narodov v izhodnih delih države, in ogerskemu kakor tudi hervaškemu deželnemu zboru predložiti diplomu od 20. oktobra 1860 in glavno postavo zastran državnega zastopništva, razglašeno s patentom od 26. februarja 1861.

Pravno pa je nemogoče, da se ena ista odločba v enem delu države predloži ko predlog, o katerem naj se razpravlja in obravnuje, v drugih delih države bi pa sploh veljala za državno postavu; — gledé na to

prisiljen sem, veljavnost postave zastran državnega zastopništva ustaviti z razločnim dostavkom, da Si prideržujem, vse sklepe zastopnikov v izhodnih kraljestvih, ako so njih nasvetovane preuredbe omenjene postave edinstvi in moči Moje države primerne, še predno jih poterdim, predložiti zastopnikom ostalih kraljestev in dežel, da zaslišim njihov enako veljavni glas, in da preudarim, kar so izrekli tudi ti.

Obžalujem pa, da to neobhodno potrebno napredovanje tudi seboj prinaša potrebo, da mora oži državni zbor v svojem ustavnem delovanju prenehati; vendar pa, ker je zveza organična in veljavnost vseh glavnih odločb postave za skupno djavnost državnega zbora enaka, je zavoljo tega nemogoče, da se ta postava terga in deloma v veljavnosti ohrani.

Dokler državno zastopništvo zbrano ni, bode naloga Moje vlade, vpeljevati vse neodložljive naredbe in med njimi posebno tiste, ktere se tičejo denarstvenega in narodno-gospodarstvenega prida.

Odperta je pot, ktera gledé na postavno pravo pelje k porazumljenju, ako — kar pričakujem s terdnim zaupanjem — duh darovitosti in sprave, ako zrela previdnost vodi zveste Moje narode, ki bodo te reči preudarjali in do kterih je zaupno obernjena letá Moja cesarska beseda.

Na Danaju 20. septembra 1865.

Franc Jožef s. r.

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele n-že-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Kako je? Strossmayer. Mamula. Dva poslanca). Dunaj je spet nekako vznemirjen. Kaj pa je bilo? Cesarjev razglas se je prikazal kakor kak — Deus ex machina, potem pa že veste,

na čast in slavo. Tudi „slovenski Glasnik“ in „Slov. Prijatelj“, naznanjata v sledečih versticah nekoliko misli in želja in prosita, da bi jih dobro pretehtali vsi častiti rodoljubi; kdor pa kaj boljših in primernih ve, naj jih brez pomude na znanje dá, da se imenitna reč kmalu dokončno uravna. Po naših mislih naj se društvo sv. Mohora:

1. prestavi na cerkvena tla t. j. da se ustanovi kot družba ali bratovščina, kakor jo je nasetoval že ob novem letu „slovenski Prijatelj“, ako hočemo, da se bodo tudi kmetje in kmetice in drugi priprosti ljudje v večem številu udeleževali kot družniki in družnice. Koliko pa na cerkveni podlagi osnovane družbe ali bratovščine premorejo, kažejo nam mnoge enake naprave po bližnjih katoliških deželah, n. pr. v Pragi družba sv. Janeza, ali v Berni družba sv. Cirila in Metoda, ki razširjajo vsako leto po več tisoč iztisov raznih koristnih bukev med narodom. Poglobitni namen pa naj ostane našemu društvu, naj se preosnuje kakor koli tudi v prihodnje: razširjanje dobrih bukev med prostim ljudstvom. Ako se prestavi naše društvo na cerkveno polje, bo padla tudi tista ovira, ki je doslej po društvenih postavah našim učenem zabranjevala, vpisovati se med društvenike.

Besednik.

Družba sv. Mohora.

(Dalje.)

„Slov. Prijatelj“ od l. 1859 ima sledeče naznanilo:

„Kmalu bo minulo osem let, kar je bila visoka roka prežlahtno zerno vsejala v slovensko zemljo s sladkim upom, da bo svoje dni iz njega prirastlo košato drevó na čast in v hasen milemu slovenskemu narodu. Veselo je kal poglano, in vse se je radovalo čerstve mladike, ki je tako beršno stebljala in se na glob in širjo tako nadežno razraščevala. Od vsakod so pihljale mlademu drevcu prijazne sapice: solnce domoljubja ga je grelo, rosa iskrene ljubezni ga je polila in v dubu smo že gledali mogočno drevó, ki bo s svojim cvetom in sadom še našim unukom vedrilo in žlahtnilo um in serce. Pa goljufalo nas je. Pripihale so sape morivne, marsikaka redivna žila se je posušila, in vejica za vejico je jela sahniti in suhleti. Kaj čuda tedaj, da je skumernelo celo deblo do steržena, in da mu bodo v kratkem usahnile poslednje korenine, če se ne presadi

v boljšo in ugodnišo zemljo. Velika škoda bi bila zanj.

Društvo sv. Mohora, po milostljivem knezoškofu lavantinskem, pred osmimi leti osnovano, že nekaj let sem peša in omaguje. Od leta do leta se kerči število njegovih podpornikov in prijateljev; od leta do leta se manjša tudi njegova delavnost na polju slovstvenem; društvo umira, pa tudi mora amreti, če se v kratkem na novo ne prerodi. Zguba za nas Slovence bi bila velika, v sedanjih okoliščinah pa toliko večja, ker še nimamo doslej založnikov ali drugih mecenov za svoja književna dela; bravev in kupcev pa je tudi še premalo, da bi se ne bilo gotove zgnube bati skoraj vsakemu izdatelju kakega večega slovenskega dela. Le v združenosti moči se najde v tej zadevi še pomagila; iščimo in ohranimo tega pomagila pa najpopred v društvu sv. Mohora, ki je bilo doslej edina ustanova v podporo naše domače literature. Da bo pa moglo naše društvo v obilniši meri tirjati sedanjega časa zadostovati in sčasoma v resnici najkrepkejša podpora naše književnosti postati, kaže se neobhodno potrebno, da se v svoji osnovi preuredi in skozi in skozi na novo prerodi. Kako naj se to zgodi, naj se dobro preudari na vse strani, da bo domovini

da ni kar si bodi. Ustava Šmerlingova je ustavljena ali sistirana in Dunaj ni več Dunaj, kakor si je domišljeval in za časov „očeta“ Šmerlinga baháje priterjeval: „Mi smo mi!“ in „vae victis!“ Zanaprej nam je druga oznanjena, in Dunajčani naj le pridno hodijo na št. Štefanov stolp, morebiti da ugledajo kaj družega, kar ni Dunaj, ki je ošabno vse preziral, kar ni ž njim v en rog trobilo. Bach in Šmerling bila sta mu po godu — njun spomin še živi! — ali ker Dunaj ni avstrijsko cesarstvo, nista bila tudi onadva in vsi drugi njima enaki — avstrijski državniki in rešitelji. Zatorej jih je toliko tukaj, ki zdaj ne vedó, kam? Gotovo se tacih tudi drugod ne manjka! Zdaj je dalo ministerstvo program na svitlo, zdaj ga imajo, po katerem so tolikanj hrepneli, — ali mislite mar, da so naši Bachovci in Šmerlingijanci zadovoljni ali vsaj utolaženi? Nikakor ne! Pravijo namreč, da je zdaj Buda-Pešta naše glavno mesto — za druge jim ni bilo nikdar nič mar in jim tudi zdaj ni — in vprašujejo se koj s strahom in trepetom, kaj bo, če Ogri tega ne sprejmejo, kar se jim zdaj ponuja. Kaj potem? Ali bi ne bilo boljši in pametniši, Šmerlingov državni zbor obderžati, nego se podati v neznanu zatemnelo polje oktobrske diplome? Tu je vsaj kaj: — sic vobis, sic jubeo! — kam pa se pride tamkaj? Tako jo udriha večina Dunajčanov, in lahko jo potem pri vsej dobri volji rečemo, da ni nič kaj pravega veselja zaznati, kakor beremo, da je bilo v Pragi, Budapešti, Zagrebu in drugod. Dunajčanje ostanejo Dunajčanje! — Škof Strossmajer pride 29. t. m. semkaj. Poklican je menda. — Tudi dalmatinski poglavar Mamula je tukaj; kako bo opravil, še ne vemo, prišla pa sta tudi dva druga moža semkaj, ki bota tudi kaj povedala. — Hervaški zbor je na 12. nov. preložen.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Novi manifest) Kar je večina avstrijskih narodov tako serčno želela, — kar so deželni poslanci tako goreče priporočali, — kar so časniki tako moško tirjali, — zgodilo se je: februarni patent je odpravljen in preklican. Ustavo, katero smo dobili 20. oktobra 1860, imamo še in jo bomo si napravili tako, kakor se prilega zgodovinskim spominom naših dežel in kraljestev, ravnopravnosti in pravicam vseh narodov. Nemško-centralistična sistema je pokopana, nemška nadvlada je pri kraju in zora sreče in moči Avstrije zopet svita. Slava svitlemu cesarju in ministerstvu! Serce naše je torej res veselo cesarskega manifesta, — pa vendar ni brez strahu, ali bode mi-

nisterstvo tudi moško naprej korakalo po pravem potu, katerega je zdaj nastopilo. Bog hotel in tudi upanje imamo, da se bode ogerska štrana zravnala in Avstrija postala edina in močna. Šmerling je Ogrom odrekel vse pravice, rekoč: „To le morate vzeti, kar vam radovoljno in milostljivo podarim, vi ste po svojem puntu zaigrali vse svoje ustavne pravice.“ Belcredi pa pravi: „To le ponujam: oktobersko diplomu in februarni patent, — prevdarjajte v svojem deželnem zboru, ali se vam dopadata; povejte, kar se vam ne dopada, z božjo pomočjo se bomo že spravili in zedinili.“ Da bi Bog Madjare in Hervate razsvetil, naj ničesar ne sklepajo, kar bi škodovalo edinosti in moči avstrijske države! In kar ta zbora skleneta, predloži se potem predlitavskim deželnim zborom, naj tudi ti o državno-pravnih zadevah svoje misli izrekó, — presvitli cesar bode potem vse dobro pregledal in pretehtal, kar je državi in ljudstvu v blagor in slavo. Res je tako djanje velikoserčno in svobodnomiseljno! Kar nas skerbi, je le to, da so naši zbori po Šmerlingovem volilnem redu tako sestavljeni, da od njih nič kaj prida ne pričakujemo. Pa tudi v tej skerbi vidimo neko sladko tolažbo. Predlitavski zbori so sklicani na 23. novembra t. l., ogerski zbor pa na 10. decembra. Torej se našim zborom ne more predložiti, kar je ogerski zbor sklenil zastran diplome in patenta. Morebiti — in serčno želimo, da bi tako bilo! — morebiti misli Belcredi našim zborom najprej nov volilni red predložiti, da se napake odpravijo, po tem edinem opravilu pa zopet razpustiti ga in še le novemu po popravljenem volilnem redu sestavljenemu zboru preimenitna državopravna prašanja predložiti? Bog daj! —

V Celovcu. (Kako se je čes. razglas sprejel? Mor. Suša.) Iz vseh večih mest dohajajo nam sporočila, kako da se je sprejel cesarski razglas. Od tod pa ne vemo ravno kaj posebnega povedati. Razsvitljave že ni bilo, gledišče pa še ni odperito. Da je Slovencem po vseči prišel, nam ni treba posebej praviti, ali oni nimajo v višem svetovavstvu nobenega glasú. Nemci pa se nam zdé nekako oparjeni, kar iz tega sodimo, ker so tukajšnji „Alpen-Bl.“ neka-košen program prinesli ter jo na vsa usta povedali, da se je treba zanaprej — Slovencem bolj ustaviti! Zdaj tedaj vemo, pri čem da smo. Že je Koroška spet v nevarnosti, ker Slovenci tudi hočejo svoje pravice imeti, prizadevaje si jih prej ko mo- goče v življenje vpeljati. To pa našim svobodoljubnim Nemcem ni po volji. Koj so pripravljeni in nam druge namene podtikujejo. Zatorej le oni dražijo in šuntajo, ne

pa Slovenci, ki so zadovoljni, da se jim da, kar jim po pravici gre. Mislimo pa tudi, da, če kdo svoje tirja, da ta nikakor ne draži. — Pretečeni teden je tukaj nek vojak norčevaje se svojega tovarša v trebuh ustrelil. V neznanih bolečinah je kake pol ure potem umerl. — Suša je zdaj nenavadno velika. Travniki so kakor spomladi, ko sneg skopni, — vsi rujavi. Za setev gre tudi terdo. Da bi skorej kaj dežja prišlo!

Iz Bekštajna. (Slovenščina in vasi poleg podklosterske ceste. Podklošter). Zadnjič sem te, mili čitatelj! spremljal v farno vas št. Lenart. Danes dostavljam svojemu popisu še to, da je v ovi vasi prav lepa farna cerkev, glane in dobro ubrane orgle, da je tamošnji učitelj, g. France Gajlar izvrsten orglavec, in da sem našel na benderih slov. napise. Zdaj pa zapustiva št. Lenart in šetajva proti večeru. V pičli četerturi od tod prideva v Rečarovas, v nekterih minutah potem mimo Podturja *) in v poli ure potem v Pečane. Tu se v pri- jazni gostivnici Kokalj-ovi malo oddahní in pokrepčaj s kako dobro zlato kapljico z „slovenskih goríc“. Priljudni gostivničar bode tudi rad malo slovensko s teboj pokramljal, čeravno se mu „nova špraha“ (??) še ni prav prikupila. Od Pečan dospesh v poli ure v Podklošter. Med potjo ozri se na 6.814 čevljev visoki Dobrač, verh katerega stojíte dve cerkvi, slovenska in nemška. 25. januarja l. 1348 se je odcepil od Do- brača na južni strani velik kos gore, pokop- pal pod silovitimi nasipi vasi in gradove in tako za veliko obožal samostan podkloster- ski. Pa, ker to v „podlistek ali besednik“ spada, korakajva naravnost v vas Podklošter. Prav čedno je zidana, ob desni strani ceste se hiša hiše derži; sred vasi stoji prosta velikanska skala, in na nji veliko pos- lopje, nekdanji samostan mniški. Zdaj pa so tam okrajne uradnice ali pisarnice, in kjer so pred pobožni mnihi molili in za dušni blagor skerbili, se sedaj ljudi pogosto zavoljo minljivega hudo pipljejo in kavsajo. — Pa gotovo bi ti, dragi čitatelj, rad še kaj zastran mile nam slovenščine v tej vasi zvedel? Žalibože, nič veselega ti ne morem povedati. Ptujka, nemščina, se tu košati v uradnicah, šoli in pogosto tudi v javnem življenji; malo malo slovenščina tu velja! Če prideš v Podklošter in kakega tamošnjega „frakerja“ slovensko nagovoriš, gotovo se mu bode levi kotič pri ustih malo proti nosu vzdignil, in odgovoril ti bo: „Veršté niks bindiš!“ Da si pač vendar na slovenski

*) „Turje“ coll. top. B. stark ableitiger Hügel. (Jar- nik) Nemci pa so prestvojili dobro slov. ime „Podturje“ v — „Neuhaus“!! — Pis.

2. Naj se zniža letno plačilo. Ni dvomiti, da je dosedanja visoka letnina marsikoga zaderževala, da se ni dal zapisati med društvenike, ali pa, da je zopet odstopil. Posebno velja to od naših kmetov, od drugih manj premožnih ljudi, pa tudi od mno- gih domorodcev, ki bi radi na vse strani podpirali domače reči, ko bi le zamogli. Letnina naj se torej zniža, kolikor je le mo- goče: tudi iz malega priraste veliko. Zerno do zerna pogača, kamen do kamena palača, je star, pa resničen pregovor. Za družnike prve verste naj se ustanovi po naših mislih letnina po 1 gld. 50. kr. nov. denarja.

Pa tudi to plačilo bi še utegnili marsi- komu silo prizadevati, posebno naši šolski mladini, ki še ne glešta toliko; tudi naš pridni kmet, naša pridna kmetica navadno krajcarček trikrat oberne, preden se ga znebi; kaj še le poldrugi goldinar! Naj bi se torej določilo za družnike druge verste še niže plačilo, na primer, 5 desetec ali pol goldinarja novega denarja. Vsakemu Slovincu, bodi si gospod ali kmet, učitelj ali učenec, gospá ali prosta ženica, naj bo na prosto voljo dano, ali se hoče dati zapi- sati v prvo ali drugo versto, ali hoče kot družnik prve verste prejemati vse bukve,

ki jih bo izdajalo društvo ali kot družnik druge verste samo tiste spise, ki bodo po- sebno namenjeni slovenski mladini in kme- tiškemu ljudstvu. Za družnike druge verste naj bi se po primeru dunajskih „Abend- stunden“ osnovala „slovenske večer- nice“, ki bi prinašale razne prigodbe, ža- lostne in vesele, pa tudi druge podučne reči za mlade in odrasčene ljudi. Ako bi se vsako leto dvoje — troje takih knjižic raz- širilo med našim ljudstvom, bi bilo zadosti. Družnikom prve verste pa bi se dajale raz- zun teh „večernic“ še druge koristne bukve raznega zapopadka.

3. Naj se nasvitlo dajejo le taka slovenska dela, ki so pisana v do- mačem duhu in v čisti, pravilni slo- venščini, da se bodo po obsegu in po obliki prikupile bravcem. Naj se torej v prihodnje noben spis, bodi si izviren ali poslovenjen, ne prevzame v natis, ako ni dober na vse strani. Z dobrimi buk- vami si bo društvo pridobilo največ prija- teljev in podpornikov. Da bo pa moglo dru- štvo skoz in skoz dobre bukve na svitlo dajati, je pred vsem drugim potreba, da si pridobi obilno dobrih pisavcev; saj jih je, hvala Bogu, po raznih stranéh naše domo- vine lepo število. Vsak delavec je vreden

plačila; zakaj bi ga ne bil vreden dober pisavec, ki se trudi in dela za celi narod? Seveda naše društvo nikdar ne bode moglo književnih izdelkov plačevati takó, kakor jih plačujejo pisateljem tuji narodi; kaj ta- cega pa menda tudi nikdo ne bo tirjal, saj je vsakemu dobro znana pičila materijalna podpora društvena z drugimi neprijaznimi okoliščinami vred. Gotovo bo pa veselilo domače pisatelje zmerno povračilo za nji- hove trude in prizadeve, ter jih močno spod- bujalo za domačo pisarijo, ki se dan današ- nji toliko v nemar pušča. Društvo si bo tako gotovo pridobilo več delavcev, da ne bo v toliki zadregi zastran rokopisov, do- mače pisatelje bo budilo in podpiralo, ter slovensko slovstvo z dobrimi spisi bogatilo in pomnoževalo. Po 10 gld. za tiskano polo v osmerki (po 8 za polo v manjši obliki) bi bilo za izvirna dela v sedanjih oko- liščinah morda dosti pošteno plačilo; za po- slovenjena dela naj bi se po 2 goldinarja manj plačevalo.

4. Naj se sčasoma napravi mati- ca, da se društvo s časom postavi na terd- nišo podlago, da ga ne bo mogla omajati vsaka sovražna sapa. Najlože se bo pa matica, ki šteje sedaj okoli 400 gld., na- pravljala in pomnoževala, ako bi se pre-

zemlji, s tim mu nikar ne ugovarjaj, saj ga tega ne bodeš prepričal. Podkloster je in ostane (?) — blizu Frankobroda! Saj je tam tudi že pevska družba, ktere udje se imenujejo: „Deutsche Sangesbrüder“!! Tudi sem že slišal nekega Podklosterjana (vendar ne domačina) napitnico napiti: „Hoch ein einiges Deutschland“!!! Bogme, sem si mislil — il poverino si pasce di fumo — sanjač! kje pa je naša Avstrija?! — Tudi šola je poptujčena; kajti učitelj, koji je že mnogo let tam, je terd Nemec, ki mu je slovenščina popolno neznana reč. Ko so leta 1861 naš preč g. šolski nadzornik, dr. Močnik, to šolo obiskali, so precej spoznali, da je treba slov. učitelja. Na njih predlog do c. k. dež. vlade je ta tudi okr. uradu podklosterskemu odpisala, naj se preskerbi še druga učilnica in plača za slov. podučitelja, ker treba je, kakor ovi dopis dež. vlade pravi, da tudi slovenski otroci uživajo koristnega nauka.* Zakaj se ta dobrohotni in umni ukaz dež. vlade do danes še ni izvršil, mi ni znano. Mislim pa, da bi se bilo pri terdni volji to že več ko enkrat zgoditi zamoglo. Slišal sem tudi, da se je letos v seji občinskega odbora sprožila želja, naj se izpolni zapoved dež. vlade. Podpirali so ta nasvet vsi odborniki. Menda pa je ta reč zopet zadremala? — Občinski predstojnik, g. Grom, je dosti narodnjak — se vé, človek sam, kakor dob posekan — da moremo od njega pričakovati, da toliko važne reči ne bo v nemar puščal. Da je g. Grom še dosti narodnjak, nam priča, to, ker ni hotel, kakor od verjetne strani zvem, podpisati prošnje, ktero so na Vratih (v podkloster občini) do c. k. dež. vlade napravili, naj bi se v ondašnji šoli gola nemščina učila.

(Dalje prih.)

Iz kanalske doline. F. L. (Letina. Požari.) Naj Vam pišem kaj od letine. Ljudje se hvalijo ž njo. Sirk je tako lepo dozorel, kakor malokdaj takó; tudi belo žito je lepo. Sená so tudi še dosti nakosili, le zdaj huda vrečina solnčne senožeti hudó posmoja, tako da goveja živina in drobnica skorej ne bo imela kaj ugrizniti. Cena senu je pa že zdaj visoka, ker ga iz Kranjskega zeló hodijo kupovat. — Tukaj smo v vednem strahu zavolj mnogih požarov. Da je velika pa lepa vas Bistrica pogorela, je že znano. 18. t. m. sem šel gledat žalostni kraj. 65 hiš in ena žaga je do tal pogorela. V petek, 15. t. m., je začelo v enem skednju goreti na severni strani pod hribom, na katerem bistriška cerkev

*) Glej dopis v „Stimmen.“ 2. zv. 1862, str. 118. Pis.

možni Slovenci jeli v društvo zapisovati za vse svoje žive dni z enokratnim plačilom po 30 gld. nov. denarja (za drugo versto družnikov pa po 10 gld.), kterih obresti bi se potem prilagale k vsakoletnim plačilom ostalih družnikov. Dalje naj se matica pomnožuje po raznih domorodnih darilih in drugih prejemkih, n. pr. po denarju, ki ga bodo vergle po bukvarnicah razpečane knjige; v matico naj bi se tudi dajalo ustanovljeno plačilo za posamezne spise, če bi ta ali uni pisatelj prepustil svoje delo društvu brez vsega plačila itd. Ni dvomiti, da bo tako matica veselo rasla od leta do leta, da ne pride več društvo v nobeno nevarno zadrego.

5. Poslednjič naj se oberne novo osnovano društvo do vseh častitih g. g. domorodcev, posebno pa do častite duhovščine, s pohlevno prošnjo, da mu pritekó vsi v prav obilnem številu na pomoč kot udje in podporniki. Le ž njihovo pripomočjó bo zamoglo pognati svoje korenine tudi v jedro slovenskega naroda. Da bi se pa mnogim Slovincem pristopanje k društvu in prejemanje društvenih bukev olajšalo, naj biskusi društvo, bodi si po vis. častitih škofijstvih ali pa naravnost s prečastitimi dekanijstvi slovenskih škofij v zvezo stopiti; vsa-

stoji. Pogorelo je tisti dan 13—14 hiš. Drugi dan, v saboto, so vaščani že jeli svoje reči nazaj spravljati, kar se v sredi vasi ogenj pokaže. Nihče ne ve, kako se je to zgodilo. Pokazali so mi hišo, kjer je drugič začelo goreti in šla je potem cela spodnja vas, kar je je na levi strani potoka. V pondeljek, ko sem tam bil, bili so ljudje vsi preplašeni. Ves solzen se mi približa kmet in mi pové to le, kar je poznej tudi okrajni predstojnik poterdil, da so namreč v eni hiši našli ogorelo polence s prejo ovito; eno minuto kasnej in vse bi bilo spet v ognju, kar je še vasi ostalo. — Ravno ko te verstice pišem, se vidi proti Vratam gosti dim. — Drugi dan zvem, da ste 20. t. m. zjutraj v Duljah Vratiške fare dve hiši s poslopji vred pogoreli. Bog pomagaj!

Iz Kobarida pri Soči. — (Šolstvo.) Prinašam nam, verli „Slovenec“, že dolgo časa novice iz raznih krajev slovenskih, in to nam je všeč; upamo torej, da bode ljubo tudi drugim slišati kaj iz našega terga.

Imeli smo te dni slovesno izpraševanje na tukajšnji triredni šoli *) Pravim „slovesno“, ker po vsi goriški Švajci malokje toliko učene gospóde skupaj pride, počastit očitno šolsko izpraševanje.

Letos sta nas med drugimi počastila občespoštovana Slovenca gg. voditelja obeh semenišč goriških. Hvala lepa!

Izpraševanje se je začelo po sv. maši. Kako so pa učenci in učenke na vprašanja odgovarjali, ne morem na tanko popisati, le to ti, „Slovenec“, povem, da jim ni zmanjkalo lepih slovenskih izrazov niti za nebeške resnice, niti za slovniško razkladanje, niti za računstvo niti za razlaganje rastlinstva. Sploh so se otroci tako odrezovali, da je v. č. g. dekan, naš okrajni šolski nadzornik iz Bovca J. V. svojo zadovoljnost očitno izrekel.

Tako mora tudi biti; saj tam, kjer se le v maternem jeziku učijo vsi nauki, ni treba črez turen v cerkev hoditi! Vendar ne misli, da se je v naši šoli nemščina na klin obesila; kajti pokazali so učenči in učenke, da so se navadili (če lih tudi ob posebnih urah, nič ne de) nemški brati, pisati, še celó kako povedati.

Pri vsem tem ne morem terditi, da je naša triredna šola že dospela do verha popolnosti, pa tudi tajiti ne smem, da ji ne manjka nasprotkov, ki jo v napredovanju zadržujejo.

*) Je li to ime pravo za „Trivial-Schule“, sodijo naj jezikoslovci! Nam se že zdi, da „trivialne“ reči nikakor ne pristavajo šoli, ima li ta svoje otroke v enem, ali v dveh, ali v treh, ali v še več razredih. Pis.

kemu preč. g. dekanu naj bi se poslala nekaj mesecev pred začetkom novega leta pola za vpisovanje vseh, ki hočejo stopiti v društvo; in ta pola bi šla od fare do fare po celi dekaniji, potem pa spet nazaj v Celovec. Po ravno tej poti bi se tudi društvene knjige najlože razpošiljale, če jih kdo ne prejema rajši po kaki bukvarnici ali naravnost po pošti. Društvenih knjig bi pa bilo treba vsaj dva- ali trikrat v letu razposlati. — H koncu še pristavljamo ponižno prošnjo, da bi se kmalu oglasili še drugi možje, kakó naj se z društvom naredi, da bo prav na vse strani.

Slovinci! velika sramota bi nam bila pred svetom, ako nam pogine edino društvo zavoljo naše mlačnosti in nemarnosti. Da se to ne sgodi, bodi naša prava skerb. Združimo se torej, in prizadevajmo si iz vseh moči, da bo družba sv. Mohora v kratkem omladela in še dolga leta cvetela, Bogu na čast in domovini na slavo!

In glejte! ta glas ni bil glas vpijočega v puščavi. Bog in domorodci so pomagali. Društvo sv. Mohora se je prerodilo v družbo alj bratovščino sv. Mohora,

(Dalje pride.)

Med temi najpervi je premajhna plača, učiteljska. Oba učitelja skupej imata le okoli štiri sto gold. na leto: prvi dobiva 210, drugi pa 180 gl., in to skorej vse iz srenjske kase. Pervi dobiva tudi nekaj derv, drugi pa nekaj v denarju za orglanje v farni cerkvi. Vse skupej bilo bi — današnje dni — komej enemu učitelju dosti; kako moreta pa oba s tim shajati? So služabniki po pisarnicah, ki nimajo družega dela, kakor nekaj ur na dan mirno sedeti pa pisati, učitelji pa na deželi morajo se ukvarjati z malopridnimi otroci ter opravljati službo, pri kateri se tirja ne samo, da se mirno sedi pa lepo ročno piše, ampak tudi: 1.) da ima učitelj stanovitno nagajenje in veselje odgojevati ljubo mladino, treba je 2.) prebrisane glave, ki ve in zna vselej pravo zadeni in pametno odgojevati; 3.) je treba, da je učitelj izurjen in znajden v vseh za današnjo mladost a prihodnjo starost potrebnih naukih, zraven pa mu je še potrebna prerodka zmožnost, vse te reči mladini tudi razkazuje in razjasnovati; 4.) Treba mu je resnične pobožnosti, iz ktere edine izhaja nesebična ljubezen do nedolžnih otrok; ta pa naj je sklenjena z neutrudljivo poterpežljivostjo. Potrebna mu je 5.) vesela resnoba, ktera zna otroško razuzdanost berzdati, terdovratnost zmehčati ter sebi spoštovanje pridobiti; 6.) tudi še zunajna dostojnost, ktera se kaže ne samo v pogledu, govoru, hoji, itd. ampak tudi v obleki, ktera je dandanes predraga za uboge „gospode“ učenike. 7.) — pa kdo je v stanu naštetih vse tirjatve, ki jih učiteljem ljudskih šol nakladajo? Zdaj pa pogledjte, je li kak pisarničar, ki bi služil za 180 ali 210 gld. a. v. ? Ni ga! Kako se pa more zahtevati, da naj učitelji veselje imajo do šole, ktera jim pri toliko tirjativah tako majhno plačilo daje? —

In to majhno, razširjevalcem napredka, omike in olike, odločeno plačilo je sklenil 1862. leta naš za „Fortschritt, Humanität und Bildung“ vneti — sedaj umerli — državni zbor ne povišati, ampak znižati!! Kajti naredil je, kakor davkarji pravijo, v tisti čudni, nikomur razumljivi postavi „Gebührengesetz“ neko točko, po kateri morajo srenjski služabniki (kozarji in kravarji imajo privilegijo in so izvzeti) ob vsakem nastopu nove službe precej denarja plačati v cesarsko kaso. Čudna modrost ta! Človeku, ki hira in peša zavoljo pomanjkanja kervi, devajo lačne pijavke!

Drugi zadržek veselega napredovanja pri naši šoli je prepogostna sprememba učiteljev ki si zaradi premajhnega plačila, komej došli, že naprej pomagajo. Njive, ktere dobojo vsako leto družega oskerbnika, ne rodijo rade; tudi šole donašajo lepši sad, če so več let v enih rokah. Zatorej želimo, da bi se tudi iz tega vzroka plačilo vzvišalo. Kakó? Kje vzeti?

Onemoglim cesarskim služabnikom, kteri ali ne morejo, ali nočejo, ali ne smejo več biti v službi, dajejo tisoče goldinarjev za počitnino, češ, ti „invalidi“ so najmočnejši podporniki razlakane Avstrije; učiteljem pa, ki svoje življenje darujejo za podučenje delavnega, z davki preobloženega ljudstva, in tako najzdatniši pospešujejo blagor cesarstva, ne najdejo uslišanja, ko prosijo dostojnega plačila za svoj vsakdanji trud in pot. Naš izverstni nadučitelj g. F. D. je terkal in zopet terkal, ali odperlo se mu ni! Za terdo službečega učitelja nimajo stotice, za „eksministre“ pa in za druge eks-služabnike, ki bi lahko od prihranjenih zakladov živeli svoje še ostale dni, najdejo tisoče! Res je vreden vsak delavec svojega plačila, — pa tudi na učitelje ne pozabite!

Nesrečna Avstrija, ki si take gospodarje imela! Da bi jih nikoli več ne dobila! Upati je, da z novim ministerstvom začne pametnejše gospodarstvo; vsaj dosedanje postopanje njegovo navdaja nas z najboljšimi nadami.

Zatorej priporočamo tebi, slavni deželni zbor goriški, ki si naš zagovornik pri visoki vladi, da o priložnosti povzdigneš glas svoj

za blagor našega šolstva. Ne stavi spomin-kov svoje marljivosti samo v mestu, ampak tudi po deželi, kateri lepota goriških poslopij malo služi. Poskerbi tedaj — lepo prosimo — da naši učitelji dobojo dostojne pomoči tudi iz državne blagajnice; saj koristijo tudi državi, ker ji izrejšajo umne, dobre, pri-dne podložnike. Zdravi!

Ptuje dežele.

Romanska.

Po kneževinah je spet vse tiho. Knez je vsled zadnje puntarije občno pomiloščenje podelil in nekaj uradnikov, ki niso bili lju-dém po volji, z drugimi nadomestil. Vendar mu pa ne obetajo sreče.

Pruska.

Denar za Lauenburg se je že na Dunaj poslal. Pravijo, da ga je kralj iz svoje bla-gajnice vzel. Sicer pa Prusom vedno bolj po glavi roji, kako bi dalje anektovali, in če bi se to zgodilo, pregledali bi Bismarku marsikaj in tudi njegov absolutizem. Govori se, da, če dobé še Slesavik-Holštajn, pusté meni tebi nič Napoleonu Belgijo, kjer se vedno bolj zanj dela, in nek komej čakajo, da stari in bolehní kralj oči zatísne.

Razne novice.

* Goriška kmetijska družba bode imela 16. oktobra t. l. občni zbor v Gorici. Tudi ta družba obhaja letos svojo stoletnico, toda brez razstave, ker je gledé na stroške pri-manjkovalo potrebnega časa.

* 19. avg. je umerl v Gorici obče spoštovani gimnazijalni profesor v pokoju, g. Jožef Budal, ki je služil na goriški gim-naziji od l. 1820 do 1852. Rajni je bil, ka-kor piše „Umni Gospodar“, nekaj časa tudi čitavničin odbornik, in kar ni pri starih lju-déh navadna reč, čversti njegov duh je narodno namerjanje mlajšega slovenskega rodú popolnoma razumel in cenil. — Lahka ti zemljica, verli rojak!

* C. kr. normalka v Gorici je štela letos v 4 rednih in 2 ponavljavnih sloven-skih oddelkih 258, v laških 385, skupaj 643 učencev; učiteljskih pripravljancev je bilo 20. Končna njena slovesnost je bila tudi kaj ginljiva in pomenljiva, ker se je godila pod milim nebom na okusno okinčanem šolskem dvorišču, in ker je razun pridnih učencev tudi en učenik darilo dobil. Po navadnih 3 govorih, nemškem, sloven-skem in italijanskem, je namreč povabil namestnijski svetovavec Gv. baron Kúbeck častitljivega šolskega veterana, g. Ant. To-mana, ter mu, ker gre v pokoj, zlati križec za zasluge na persi pripel. Star-ček se na to zahvaljuje ves ginjen ter ober-nivši se proti svojim tovaršem jih prosi, naj bi mu pomagali zahvalo presvitlema cesarju s trikratnim „živio“ — klicem razodeti. To gotovo očitno kaže, čegav da je „verli mož“, katerega zasluge je Nj. veličanstvo pri-znalo, kajti navdušeni „živio“ so laške „ev-viva“ močno premagovali. — To je lepo in hvalevredno! Bog živi poslavljenega rojaka! („U. Gosp.“)

* V dunajskih novinah se serčno zahva-ljuje vojaško ministerstvo gospej Ani Pes-ja kovi, ker je ves denar, ki ga je skupila za svoje muzikalne kompozicije (70 gld. v bankovcih, 1 napoleonondor in 1 srebernjak) podarila tako imenovanemu Tegetthofovemu zalogu ali fondu. Živila!

* V mnogih dunajskih časnikih se bere, da ministerstvo namerja prihodnjim dežel-nim zborom v posvet predložiti načrt nove organizacije ces. okrajnih (kantonskih) gosposk, da bi se preuredba ta vjemala z vpeljavo srenjskih zastopništev. Kakor se kaže, utegne to res tako biti, ker „Triglav“ piše, da je kranjska deželna namestnija že 22. t. m. več zaupnih mož, med katerimi so

tudi dr. Tom an, Kromer, Scheuchenstuel, pl. Garzarolli, poklicala, naj se posvetujejo, kako naj se kranjske okrajne gosposke preuredé in organizajo. — Morebiti je to resnica. Da bi le uredbo prav in srečno dognali!

* Za gotovo se govori, da se bode za-voljo pomanjkanja novcev finančna straža vse drugače uravnala in na pol zmanjšala. — To bo gotovo vsem po godu.

* Ljubljanska mestna srenja namerja bližnji grad „Tivoli“ kupiti. G. Auer, ki je veliko kreditno srečko letošnjo spomlad zadel, je neki pri tej priči pripravljen mestu v ta namen 70.000 gld. posoditi. To je lepo!

* „Novicam“ se piše od kranjsko-štajerske meje: „Trgatev se je pri nas in za Savo sploh že pričela, in sicer tako zgodaj zato, ker kósi, droski pa tudi drugi tiči brez kljunov preveč v vinograde silijo, pa tudi zato, ker grozdje lanskega leta še o vseh Svetih ni bilo tako zrelo in zdravo, kakor letošnje. Dobil sem včeraj letošnjega vina za pokušnjo, in reči moram, da mi še nikoli ni novo vino tako dopadlo, kakor letošnje, sladko ko med, in okusno kakor vanilika. Može pravijo, da še vino 34. leta ni bilo tako mastno in dobro, kakor letošnje. Bogú hvala za žlahno kapljico!“

* G. Trobec piše iz Amerike v „Da-nico“ to-le: „30. malega serpana (julija) sem prišel v Čikago, kjer koj blizo kolodvora najdem na češki gostilnici napis „pivo“. Tu sem se ustavil in svoja kopita odložil. Koj v sobo stopivši ugledam slike najizverstnej-ših slovanskih mož, in med njimi tudi na-šega slavnega Tom ana z naslovom: „Zlo-žimo se!“

* V „Novicah“ piše g. Jernej Petrká, Vegov vnuk, o že oznanjeni Vegovi sloves-nosti to-le: „To slovesnost sta osnovala dva Dunajčana J. Wagner in J. Bergmann, kterima se je pridružila vsa fara mo-ravška. Spominka, eden za cerkev sv. Križa, eden pa na rojstno hišo Vegovo, pri-deta do 23. t. m. po železnici na Laze, tam ostaneta do 26. dne t. m. do sedmih zjutraj; ob tej uri ju slovesno prevzame fara mo-ravška, ju prenese do podružnice sv. Križa, ondí ju razpostavi na ogled, razloži občinstvu v primernem ogovoru nju pomen, opravi sv. mašo, in po sv. maši izroči enega cerkvi, drugega pa rojstni hiši Vegovi. Po vsem tem bo majhno rezveseljevanje v Zagorici“. — Kakor hitro zvemo, kako je bilo, povemo.

* Gospodje, ki so ravnokar došli z Ma-ribora, pripovedujejo nam, da je razstava krasna in da je bila „beseda“ v nedeljo večer sijajna. Več ko 1200 jih je bilo — iz vseh stanov — pričujočih. Več prihod-njč. Slava Mariborčanom!

VABILO.

Meseca oktobra se začne 4. četertletje in čas novega naročevanja. Zatorej tudi „Slo-venec“ Slovence prijazno vabi in prosi, naj bi se nanj pridno naročevali. To četertletje kaže se nam kaj imenitno. Deželni zbor sedmigraški je že sklican, skorej bosta tudi Hervaški in Oggerski. Imenitne reči se bodo unkraj Litave snovale in obravnovali, Av-striji v srečo ali — v pogubo. „Slovenec“ bode vse redno in jederno donášal pa ditu pretresoval. Naši deželni zbori takraj Litave bojo se tudi sklicali in obravnovali tehtne reči in zadeve. Kdor ima le količkaj domo-rodnega duha, ne sme svojih oči zatiskovati in svojih rok križem deržati. Tudi „Slo-venec“ bode dobro pazil, kaj se govori in kaj se sklepa, posebno po deželnih zborih notranje Avstrije. Neustrašeno bode nasvete in sklepe preresetaval in spodbijal vse, kar bi moglo Slovencem biti nevarno ali škod-ljivo in žaliti njih pravice. Beseda „Slo-

venčeva“ bode vselej lahko razumljiva, svo-bodna, jasna in krepka. Slovenci podpi-rajte „Slovenca“ in naročujte si ga pridno: prosimo!

V Celovcu 20. septembra 1865.

Vredništvo.

Žitna cena.

v	pšenice		reži		ječ-mena		ovsa		turšice	
	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.	gld.	k.
Mariboru	3	30	2	80	2	5	1	25	2	65
Celju	3	95	2	80	2	40	1	60	2	60
Ptujem	3	20	2	80	2		1	—	2	55
Ljubljani	3	65	2	60	2	30	1	30	2	60
Kranju	3	80	2	80	—		1	20	2	70
Novemestu	4	—	3	30	2	30	1	40	2	80
Gorici	3	84	—	—	—	—	—	—	3	20
Celovcu	4	15	2	54	2	55	1	55	2	80
Terbižu	5	10	4	50	3	40	2	0	3	90
Varaždinu	3	20	2	75	2	—	1	10	2	20
Reki	4	0	—	—	2	50	2	15	3	20
Sisku	3	24	—	—	1	55	1	30	2	—

Dunajska borsa 26. septembra 1865.

5% metalike	67.35
5% nacional	71.30
1860 derž. posoj	87
Bankine akcije	779
Kreditne	174
London	108.50
Novi zlati	5.12 1/2
Srebro	107.50

VABILO

na dirk (drep, klis) za stavo.

Konec tega meseca obhaja Koroška kmetijska družba svojo stoletnico. Raz-zun družih svečanosti bode

29. septembra t. l.

ob treh popoldne tudi dirk za stavo (Trabwettfahren) na veliki vojaški le-dini pod Šencurjem.

Kmetijska družba ja odločila ta-le darila:

- 1.) Bandero in 5 cekinov (zlatov).
- 2.) Venec in 10 zveznih tolarjev.

Dalje sta darovala grofa Gustav Egger 60 frankov in Kristalnik 6 zveznih tolarjev, in jih je še nekaj drugih, ki so tudi darila obljubili.

Udeleževati pa se zamore tega dirka s svojim ali drugim (tujim) konjem vsak, kdor se do 25. t. m. v kanceliji kmetijske družbe (landschaftliche Burg, ebener Erde) ustmeno ali pismeno od 9—12 zjutraj oglasi in 2 gld. vpisnine plača, ki se po nobeni ceni ne verne.

Ta denar se oberne potem za drugo darilo, ki je namenjeno kmétom, ki se hočejo s svojimi domačimi konji, drepljanja udeležiti, in se do 28 t. m. oglašé in tudi skažejo, če se bode tir-jalo, da je konj domačega koroškega plemena. Vpisnine ne plačajo nič. Vse drugo pa je, kakor zgorej pri prvih.

Če pa kdo hoče še kaj posebej v ta namen darovati, sprejelo se bode hvaležno in porabilo tako, kakor kdo odloči.

S tem se vabi občinstvo k obilnemu udeleževanju.

V Celovcu 7. septembra 1865.

Koroška kmetijska družba.